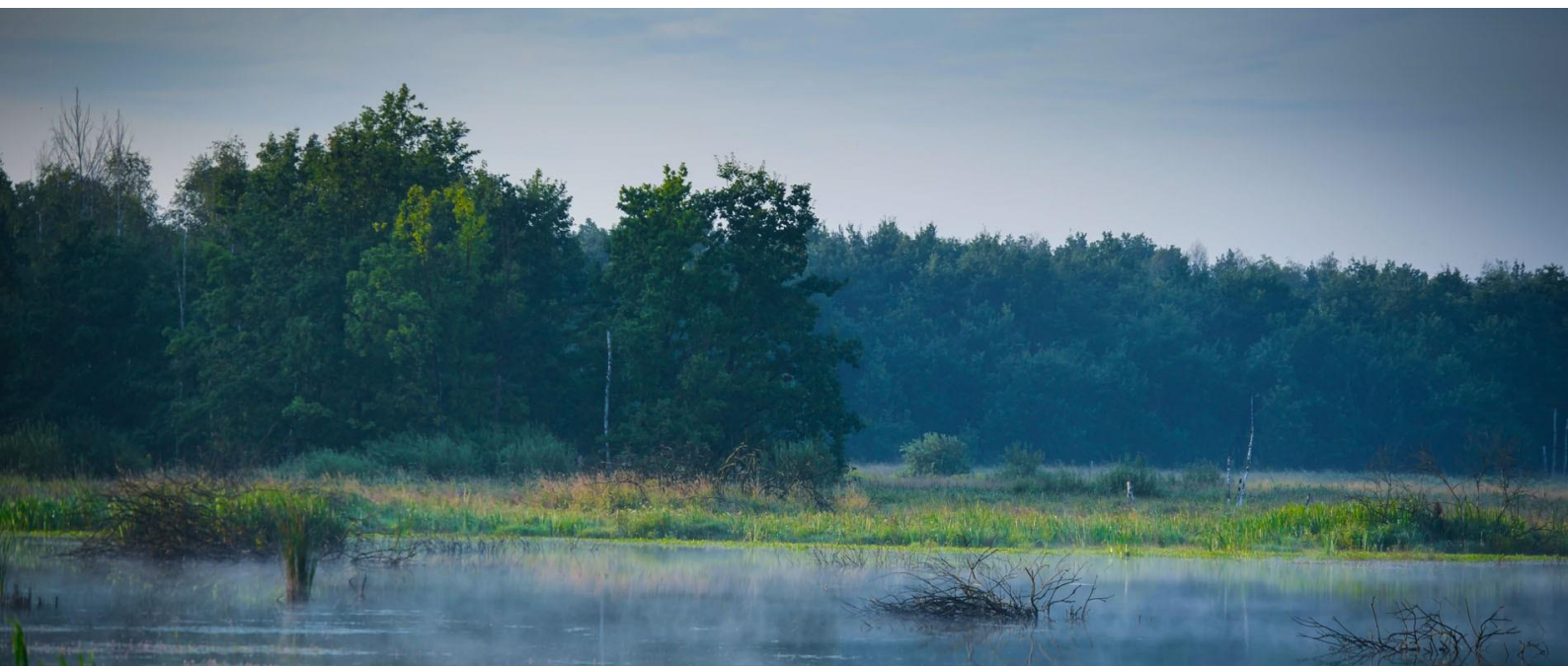

OGRANICZENIE ZANIECZYSZCZENIA AZOTEM POCHODZENIA ROLNICZEGO METODĄ POPRAWY JAKOŚCI WÓD

NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA „PROGRAMU AZOTANOWEGO”

Dofinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

Fundacja na rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa

Copyright © by Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (FDPA), Warszawa 2018

Żadna część tego opracowania nie może być kopiowana, powielana, lub rozpowszechniana bez uprzedniej pisemnej zgody FDPA. Materiał został utworzony dzięki dofinansowaniu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Za zamieszczane treści odpowiada wyłącznie Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa.

Prezentowane w materiałach stanowiska merytoryczne wyrażają poglądy autorów i nie muszą być zbieżne z oficjalnym stanowiskiem FDPA.

Dofinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

Fundacja na rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa

PROGRAM AZOTANOWY zastąpił OSN

Dotychczasowe programy działań dla obszarów szczególnie narażonych na spływy azotu pochodzenia rolniczego nie przyniosły oczekiwanej poprawy jakości wód. Polska dołączyła do krajów (m.in. Finlandia, Dania, Irlandia, Łotwa, Niemcy, Holandia, Austria i Słowenia), które korzystają z innej możliwości wdrażania dyrektywy 91/676/EWG zwanej dyrektywą azotanową i przyjęła PROGRAM DZIAŁAŃ (program azotanowy) na terenie całego kraju.

Program działań opracowano w oparciu o ustawę: Prawo wodne (Dz. U. z 2017 r. poz. 1566), a ogłoszono w rozporządzeniu: w sprawie przyjęcia „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” (Dz. U. z 2018 r. poz. 1339).

Program działań potocznie nazywany jest PROGRAMEM AZOTANOWYM.

Gospodarstwa w zależności od powierzchni, skali produkcji zwierzęcej i intensywności produkcji roślinnej muszą spełnić praktyki obowiązkowe. Dla wszystkich zobowiązanych do zagospodarowania nawozów naturalnych program określa termin graniczny, do kiedy dostosować powierzchnię miejsc do przechowywania nawozów naturalnych i pojemności zbiorników.

I. Grupy gospodarstw

W zależności od wielkości gospodarstwa i sposobu produkcji możemy wydzielić grupy gospodarstw pod względem zalecanych dla nich praktyk w programie azotanowym. Od najmniejszych - o znikomym wpływie na jakość wód - po wielkotowarowe o dużej koncentracji produkcji.

mnijšie: poniżej 10 ha UR lub poniżej 10 DJP w gospodarstwie,

średnie: równe i powyżej 10 ha UR lub równe i powyżej 10 DJP w gospodarstwie,

duże: powyżej 100 ha UR lub powyżej 50 ha upraw intensywnych* lub powyżej 60 DJP,

bardzo duże: prowadzą chów lub hodowlę: powyżej 40 000 stanowisk dla drobiu lub powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior;

**Na liście upraw intensywnych znajduje się 19 upraw polowych (pszenica, pszenżyto, żyto mieszańcowe, kukurydza, rzepak, burak cukrowy, pastewny i ćwikłowy, ziemniak późny, kapusta głowiasta, kalafior, brokuł, kapusta brukselska, marchew, seler korzeniowy, ogórek, cukinia, cebula, por) oraz 3 uprawy pod osłonami (pomidor, ogórek, papryka), dla których uzyskanie wysokiego plonu wymusza zastosowanie nawożenia azotem powyżej określonego progu.*

Tabela 1. Rodzaje zalecanych praktyk

Gospodarstwo	Praktyki		
mnijšie	przestrzeganie terminów nawożenia i składowania nawozów naturalnych		
średnie		+ ewidencja zabiegów agrotechnicznych związanych z nawożeniem azotem	+ maksymalne dawki azotu lub dobrowolnie plan nawożenia azotem
duże			+ plan nawożenia azotem
bardzo duże			+ plan nawożenia azotem (zatwierdzony przez okręgową stację chemiczno- rolniczą i kopia przesłana do wójta lub burmistrza, lub prezydenta miasta oraz do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska właściwego ze względu na położenie gruntów

Tabela 2. Ewidencja zabiegów agrotechnicznych związanych z nawożeniem azotem

Data zastosowania nawozu*	Uprawa na której zastosowano nawóz (gatunek)	Powierzchnia uprawy	Powierzchnia na której zastosowano nawóz	Rodzaj nawozu (zawartości N)	Dawka zastosowanego nawozu (kg N/ha)	Dawka zastosowanego nawozu (N/ha zastosowaną powierzchnię)

*Podać datę przyorania/wymieszania z glebą nawozu naturalnego w przypadku jego stosowania na terenie o dużym nachyleniu (4 godziny od zastosowania nawozu naturalnego nie później niż następnego dnia)

Dokumentację można prowadzić w formie pisemnej lub w postaci elektronicznej, a przechowywać 3 lata od dnia sporządzenia.

II. Zasady stosowania nawozów

Nie można stosować nawozów na gleby zalane wodą, pokryte śniegiem i zamrożone. Przy czym gleba zamrożona to taka, która nie rozmarza co najmniej powierzchniowo w ciągu dnia.

Nie stosuje się nawozów naturalnych w postaci płynnej podczas wegetacji roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi.

Mycia sprzętu do aplikacji nawozów i rozlewania wody z jego mycia nie wolno wykonywać w odległości mniejszej jak 25 m od brzegu zbiorników wodnych, rowów, jezior, cieków naturalnych, kanałów, ujęć wodnych.

Tabela 3. Terminy stosowania nawozów

Użytek	Nawozy naturalne stałe	Nawozy azotowe mineralne i nawozy naturalne płynne
Grunty orne	1 marca – 31 października	1 marca - 20 października
Grunty orne - gminy z załącznika 2.	1 marca – 31 października	1 marca - 15 października ^{1,2}
Załącznik 2. dotyczy niektórych gmin województwa: dolnośląskiego, małopolskiego, podkarpackiego, podlaskiego, śląskiego i warmińsko-mazurskiego		
Grunty orne - gminy załącznika 3.	1 marca – 31 października	1 marca – 25 października ^{1,2}
Załącznik 3. dotyczy niektórych gmin ze wszystkich województw		
Uprawy trwałe Uprawy wieloletnie Trwałe użytki zielone	1 marca - 30 listopada	1 marca – 31 października
Gleby odłogowane	Nie stosuje się nawożenia cały rok ³	

¹ możliwość zastosowania nawozów do 30 listopada z uwagi na niekorzystne warunki pogodowe.

² producenci buraka cukrowego, kukurydzy i późnych warzyw, którzy będą zakładać uprawy jesienią zwolnieni są z terminów tab. 3. Dawka azotu w wieloskładnikowych nawozach ograniczona do 30kgN/ha

³ dopuszcza się nawożenie jesienią przed zakończeniem odłogowania.

Terminy nie dotyczą upraw pod osłonami i kontenerowych.

Do 30 listopada można wydłużyć termin stosowania nawozów tylko w wyjątkowych sytuacjach. Nie pozwalają na to warunki pogodowe (np. zalanie gleby) lub produkcyjne (nie zebrano jeszcze kukurydzy, buraka cukrowego późnych warzyw).

III. Przechowywanie nawozów naturalnych oraz postępowanie z odciekami

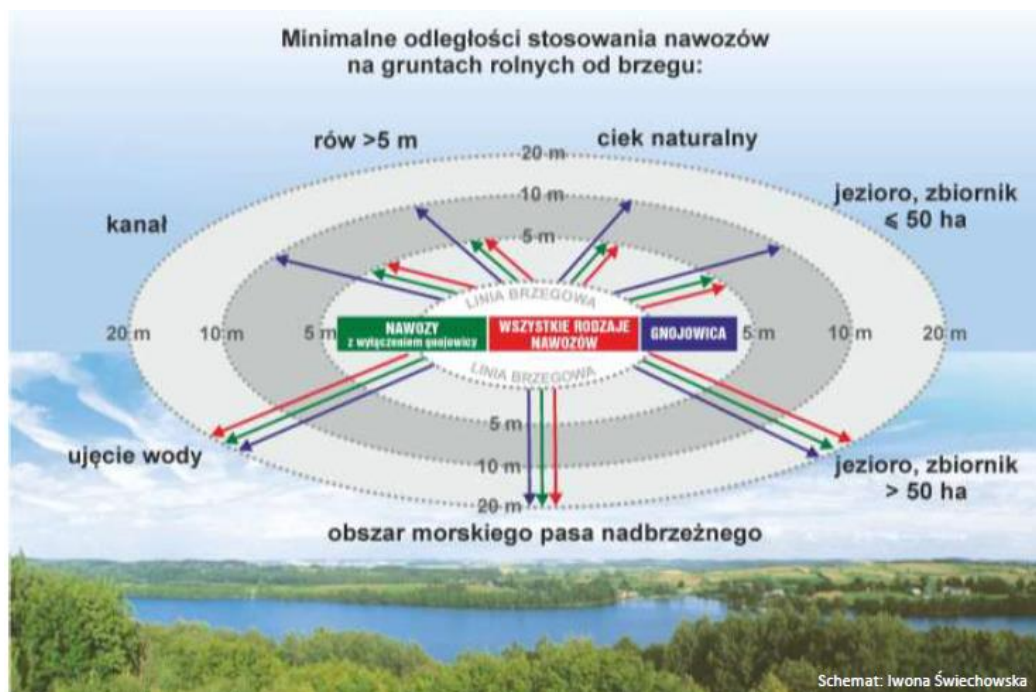
Płynne i stałe nawozy naturalne należy przechowywać i składować w bezpieczny dla środowiska sposób, zapobiegający przedostawaniu się odcieków do wód i gruntu.

Nawozy naturalne w postaci płynnej przechowuje się w zbiornikach przykrytych (osłoną pływającą, osłoną elastyczną). Zbiorniki muszą posiadać szczelne dno i ściany.

Pojemność **zbiorników na płynne nawozy naturalne** powinna umożliwiać ich przechowanie przez okres 6 miesięcy.

Powierzchnia miejsc przechowywania **stałych nawozów naturalnych** powinna umożliwiać ich przechowanie przez okres 5 miesięcy.

Powyższe wymogi nie obowiązują, gdy w międzyczasie nawozy naturalne podlegają procesom technologicznego przetwarzania (np. separacji, kompostowaniu aeracyjnemu, pirolizie, fermentacji w biogazowni itp.).

Na terenach o dużym nachyleniu w kierunku do wód powierzchniowych odległości ze schematu zwiększone o 5 m.

Na terenach o dużym nachyleniu odległości można zmniejszyć **o połowę** w przypadku zastosowania urządzeń aplikujących bezpośrednio do gleby, a drugi przypadek gdy **pełna dawka** zostanie podzielona na **co najmniej trzy dawki** i zastosowana w odstępie nie krótszym niż 14 dni. Na terenach o dużym nachyleniu jednorazowa dawka nawozów azotowych nie może przekroczyć 100 kg N/ha, nawozy należy natychmiast wymieszać z glebą i uprawiać działkę w kierunku poprzecznym do nachylenia stoku.

IV. Dawki azotu

Podstawową zasadą stosowania nawozów naturalnych jest nie przekroczenie **170 kg N/ha** azotu ogólnego z tych nawozów.

W czystym składniku **170 kg N/ha UR z nawozów naturalnych**, a z wszystkich nawozów mineralnych i organicznych w zależności od oczekiwanego plonu.

Przykładowo **ze wszystkich źródeł maksymalna dawka N** dla: pszenicy ozimej wynosi do 200 kg N/ha UR, kukurydzy na ziarno do 240 kg N/ha UR, ziemniaków wczesnych do 90 kg N/ha UR.

Producenci zobowiązani do przygotowania planu nawożenia azotem stosują dawki nie większe niż zawarte w tym planie.

Uwaga: Nawożenie pszenicy ozimej powyżej 120 kg N/ha kwalifikuje uprawę jako intensywną.

V. Składowanie obornika

1. W budynku inwentarskim, w przypadku chowu na głębokiej ściółce.
2. Na przymie obornikowej, możliwe jest czasowe (jednak nie dłużej niż przez 6 miesięcy od dnia utworzenia każdej z przym) składowanie obornika bezpośrednio na gruntach rolnych, na niepiaszczystym i niepodmokłym podłożu. Kolejna przyma w tym samym miejscu może być zlokalizowana ponownie po upływie 3 lat. Ponadto należy naszkicować miejsce lokalizacji przymy na mapie lub szkicu działki oraz przechowywać w/w szkic przez okres 3 lat. Przymę lokalizuje się na płaskim terenie, poza zagłębieniami w miejscu nieprzepuszczalnym i niepodmokłym o nachyleniu nie większym niż 3%.

Pomiotu ptasiego nie przechowuje się na gruncie przez cały rok.

Nawozy naturalne i kiszonki składowe się w odległości 25 m od studni i linii brzegu wody.

VI. Terminy dostosowania powierzchni i pojemności przechowywania nawozów naturalnych

Termin wymagany dla podmiotów prowadzących chów lub hodowlę:

- a. drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg, lub 750 stanowisk dla macior; **31.12.2021 r.**
- b. zwierząt gospodarskich w liczbie > 210 DJP; **31.12.2021 r.**
- c. zwierząt gospodarskich w liczbie ≤ 210 DJP; **31.12.2024 r.**

Przed upływem tych terminów należy zapewnić przechowywanie płynnych nawozów naturalnych w szczelnych zbiornikach o pojemności umożliwiającej gromadzenie co najmniej 4-miesięcznej produkcji tego nawozu.

VII. Kary za nieprzestrzeganie wymagań

Kary pieniężne w wymiarze od 500 zł do 3000 zł nakłada Inspekcja Ochrony Środowiska.

Należy liczyć się z dodatkowymi konsekwencjami w postaci potrącenia płatności obszarowej za niespełnienie wymogów wzajemnej zgodności, ponieważ na podstawie porozumienia informacja jest przekazywana do ARiMR.

Co trzeba zrobić w gospodarstwie:

1. Określić powierzchnię użytków rolnych, sporządzić obrót stada, obliczyć przelotowość zwierząt w grupie technologicznej, obliczyć stan średnioroczny zwierząt, obliczyć DJP, przeliczyć DJP/ha.
2. Określić powierzchnie i pojemności do przechowywania nawozów naturalnych.
3. Ustalić dostępne terminy stosowania nawozów mając na uwadze położenie gospodarstwa (tabela 3).
4. W gospodarstwach średnich, dużych i bardzo dużych zaprowadzić ewidencję zabiegów agrotechnicznych związanych z nawożeniem azotem (tabela 2).
5. W gospodarstwach średnich corocznie sporządzać uproszczony plan nawożenia azotem w oparciu o maksymalne dawki azotu.
6. W gospodarstwach dużych i bardzo dużych corocznie sporządzać plan nawożenia azotem i nie przekraczać dawek nawozów wynikających z tego planu.
7. Dobrowolnie stosować Zbiór Zaleceń Dobrej Praktyki Rolniczej (ZZDPR)

Opracowanie na podstawie: „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” z dnia 12.07.2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 1339). WERSJA III UAKTUALNIONA

Link do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 2018 r. w sprawie przyjęcia „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”:

<http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/2018/1339/D2018000133901.pdf>

Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (FDPA) już od 30 lat wspiera zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Misja tej jednej z najstarszych i najprężniej działających organizacji pozarządowych w Polsce skupia się wokół promocji i wsparcia przedsiębiorczości, tworzenia pozarolniczych miejsc pracy oraz zapewnienia równych szans kobietom, osobom bezrobotnym i młodzieży.

Aktywność na rzecz rozwoju obszarów wiejskich jest realizowana m.in. poprzez działalność pożyczkową na tworzenie i rozwój małych przedsiębiorstw na terenach wiejskich, programy rozwoju lokalnego, publikacje, opracowania i specjalistyczne raporty społeczno-ekonomiczne obrazujące stan polskich obszarów wiejskich.

Fundacja podejmuje liczne inicjatywy promujące zrównoważony rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich, uwzględniający ochronę środowiska naturalnego i racjonalną gospodarkę zasobami. Realizowane przez FDPA projekty koncentrują się wokół tematów adaptacji do zmian klimatu, promocji odnawialnych źródeł energii, ochrony i kształtowania zasobów wodnych na terenach wiejskich oraz zasobooszczędnej gospodarki w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Projekty te służą podnoszeniu świadomości rolników i mieszkańców wsi, ale również pomagają lokalnym społecznościom w rozwiązywaniu konkretnych problemów środowiskowych i wzmacniają ich zaangażowanie na rzecz wspólnych inicjatyw.

FDPA prowadzi również działalność edukacyjno-informacyjną, wspiera wysiłki wielu instytucji oświatowych i badawczych oraz współpracuje z instytucjami doradczymi wspierającymi rolników i mieszkańców wsi. Współpraca ze środowiskiem naukowym oraz angażowanie się w debaty na temat najbardziej istotnych i aktualnych zjawisk zaowocowała także szeregiem niezwykle cenionych publikacji. Najbardziej znaną pozycją jest wydawany co dwa lata „Raport o stanie wsi – Polska wieś”, który zapoczątkował wiele dyskusji na temat kondycji rolnictwa i problemów polskiej wsi. W tym roku pojawiła się jubileuszowa, X edycja opracowania.

Fundacja prowadzi swoją działalność w sześciu biurach terenowych w Połczynie Zdroju (woj. zachodniopomorskie), Płocku, Radomiu i Siedlcach (woj. mazowieckie), Nowym Sączu (woj. małopolskie) i Zambrowie (woj. podlaskie) oraz w siedzibie głównej w Warszawie. Więcej informacji na temat działalności Fundacji znajdują Państwo na stronie internetowej www.fdpa.org.pl.

Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa

ul. Gombrowicza 19, 01-682 Warszawa
tel.: 22 864 03 90, fax: 22 864 03 61
e-mail: fdpa@fdpa.org.pl, www.fdpa.org.pl
www.fdpa.org.pl/azot
www.facebook.com/Fundacja.FDPA